

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Уточнено поняття систематизації інформаційного права та законодавства, визначено проблеми їх систематизації, систему та структуру законодавства в інформаційній сфері України, надано пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: систематизація інформаційного права, систематизація законодавства, інформаційне право, система законодавства, структура законодавства, інформаційна сфера України, інформація.

Систематизація інформаційного законодавства повинна вирішити такі завдання-цілі:

- розвивати норми і принципи правового регулювання суспільних відносин, що визначені в Конституції України;
- враховувати ратифіковані Україною нормативні акти міжнародного права (міждержавні угоди, конвенції);
- легалізувати позитивні звичаї у сфері інформаційних відносин та норми суспільної моралі, загальнолюдські цінності, визначені Організацією Об'єднаних Націй у Декларації прав людини і громадянина та в інших загальноприйнятих міждержавних нормативних актах.

Методологічною базою правотворення інформаційного законодавства України є юридична доктрина щодо умовного поділу права на галузі за такою принциповою моделлю: основа – конституційне право; його положення знаходять паралельний розвиток (відповідно до методів правового регулювання і захисту прав) в адміністративному, цивільному, трудовому та кримінальному праві, в інших підсистемах національного права України, в нормах яких інформація виступає як опосередкований, додатковий (факультативний) предмет регулювання суспільних відносин [1, с. 53].

Домінантною в методології систематизації суспільних інформаційних відносин в Україні є доктрина сучасного вітчизняного конституційного права (основа – Конституція України) та прогресивних здобутків міжнародного права щодо верховенства прав людини.

Систематизація інформаційного законодавства повинна здійснюватися методом агрегації: удосконалення окремих правових норм чи створення нових правових інститутів не має порушувати цілісності та призначення інформаційного законодавства, а вдосконалювати його дієвість у цілому, створювати нову системну якість, яка не притаманна окремим його складовим [2, с. 68].

Напрями, підцілі, завдання систематизації інформаційного законодавства повинні чітко формуватися відповідно до теорії системи підцілей («дерева цілей»).

Метою систематизації інформаційного законодавства України є створення чіткої структури правового регулювання суспільних відносин між їх суб'єктами щодо інформації, забезпечення співвідношення потреб та інтересів людини, соціальних спільнот та держави.

Інше визнається підцілями, функціями, напрямками, окремими завданнями регулювання у сфері інформаційних суспільних відносин.

Провідними функціями систематизації інформаційного законодавства України є:

1) регулятивна – визначення зобов'язань, прав та обов'язків суб'єктів, регулювання суспільних інформаційних відносин;

2) нормативна – визначення норм, правил поведінки суб'єктів інформаційних відносин;

3) охоронна – визначення гарантій та меж правомірної поведінки, форм та умов, за якими діяння утворюють правопорушення (делікти) та відповідальності за них відповідно до норм цивільного, адміністративного, трудового, кримінального законодавства;

4) інтегративна – системне поєднання комплексу визначених юридичних

норм, які регулюють інформаційні відносини в Україні; поєднувальна ланка між провідними традиційними галузями права (конституційним, цивільним, адміністративним, трудовим та кримінальним) і комплексними галузями права щодо застосування їх методів і принципів правового регулювання та захисту у сфері інформаційних відносин;

5) комунікативна – зазначення в окремих статтях посилань на наявні законодавчі акти, створення підсистем різних міжгалузевих інститутів права, у яких інформація виступає як форма вираження правовідносин.

Основні завдання систематизації інформаційного законодавства:

– визначення консенсусу (згоди) в суспільних відносинах, узгодженості розуміння та застосування юридичних норм, правомірної поведінки учасників інформаційних відносин;

– забезпечення інформаційного суверенітету, незалежності України у міжнародних відносинах;

– забезпечення інформаційної безпеки громадян, їх об'єднань, суспільства та держави як складових національної безпеки України;

– визначення правової поведінки учасників інформаційних відносин в Україні;

– захист інформації від витоку, несанкціонованого доступу, знищення, підробки, модифікації, перекручення незалежно від технологій обробки. На рівні державної доктрини визначається, що інформаційне законодавство є галуззю законодавства, яке тісно пов'язане з іншими галузями законодавства України, воно регулює суспільні правовідносини щодо інформації як форми вираження інших правовідносин: права інтелектуальної власності, інформатизації, захисту інформації, інформаційної безпеки тощо [3, с. 47].

Серед основних напрямів правового регулювання соціальних інформаційних відносин виділяються:

1) визначення та правове закріплення основних напрямів державної політики в галузі соціальних інформаційних відносин в умовах інформатизації;

2) забезпечення умов для розвитку та захисту всіх форм власності на

інформацію та інформаційні ресурси, права інтелектуальної власності;

3) організація та управління створенням і розвитком загальнодержавних та регіональних систем і мереж інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів влади, забезпечення їх технічної та технологічної сумісності і взаємодії на основі державних стандартів в єдиному інформаційному просторі України, інтеграції його з європейським та світовим інформаційним простором;

4) правове регулювання щодо створення реальних умов для якісного та ефективного забезпечення необхідною інформацією громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і приватних організацій, об'єднань на основі державних інформаційних ресурсів, сучасних інформаційних технологій;

5) забезпечення співвідношення інтересів суб'єктів суспільних інформаційних відносин у сфері національної безпеки, її складової – інформаційної безпеки;

6) забезпечення реалізації прав осіб (фізичних та їх об'єднань) на режим доступу до інформації, зокрема особистих даних, – інформації про громадян та організації за умов інформатизації державних органів управління та суспільства в цілому;

7) державно-правове сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій, з визначенням пріоритетів для вітчизняних виробників інформаційної продукції, засобів, технологій;

8) державне стимулювання вдосконалення механізму залучення інвестицій, розробки і реалізації проектів Національної програми інформатизації та локальних програм інформатизації (установ, підприємств, організацій, усіх форм власності, міністерств та відомств, регіонів тощо);

9) забезпечення правового режиму формування і використання національних інформаційних ресурсів, збору, обробки, систематизації, накопичення, зберігання, пошуку, поширення та надання споживачам інформації, знань;

10) правове регулювання щодо стимулювання створення і використання в

Україні новітніх інформаційних технологій, засобів комунікації, зв'язку, розробка економічних механізмів для протидії відтоку висококваліфікованих спеціалістів у сфері інформатики за кордон;

11) визначення загроз безпеці суспільним інформаційним відносинам, регулювання захисту інформації, у тому числі в автоматизованих (комп'ютерних) системах;

12) створення реальних правових бар'єрів, недопущення свавілля державними та недержавними структурами, посадовими особами щодо примушення подання їм громадянами інформації, яка існує в інших структурах. Утвердження принципу не тільки кримінальної, а й адміністративної та цивільно-правової презумпції невинуватості громадянина щодо надання ним різним організаціям персональних даних: перевірка достовірності документа, встановлення юридичного факту та його документування повинні бути функцією органу (державного чи громадського), уповноваженого видати відповідний документ;

13) регулювання суспільних інформаційних відносин між фізичними та юридичними особами, суспільством і державою через засоби масової інформації;

14) визнання засобами масової інформації окремих регіональних, національних та глобальних комп'ютерних мереж, у тому числі таких, як Інтернет (електронних газет та журналів, рекламних та інформаційних сторінок установ, організацій підприємств тощо), подібно до радіо й телебачення. Упорядкування на рівні законодавства інформаційних правовідносин, що виникають при використанні комп'ютерних мереж загального користування;

15) розвиток теоретико-правової бази та практики правового регулювання суспільних інформаційних відносин у нашій країні потрібно здійснювати з урахуванням зарубіжного досвіду та міжнародного права. Особлива увага повинна приділятися виявленню та дослідженню недоліків, для уникання їх у правотворчій та правозастосовчій діяльності, запобігання негативним для суспільства наслідкам інформатизації.

Основними принципами наукового забезпечення правотворчої діяльності щодо систематизації у сфері соціальних інформаційних відносин є:

– системний та комплексний підходи щодо вирішення проблем правотворчості;

– ґрунтовне фундаментальне та прикладне теоретичне обґрунтування новацій (понять, категорій тощо);

– демократизм – залучення широкого кола вітчизняних фахівців до обговорення проблем інформаційного законодавства;

– недопустимість необґрунтованого копіювання зарубіжного досвіду; повага та гуманне ставлення до людини, її честі, гідності, репутації;

– презумпція невинуватості людини, громадянина, приватної особи.

Відповідно до традицій систематизації законодавства України система інформаційного законодавства, на нашу думку, на рівні Кодексу має складатися з трьох частин:

Частина I. Загальна частина.

Розділ 1. Загальні положення.

Глава 1. Інформаційне законодавство.

Глава 2. Підстави виникнення інформаційних прав та обов'язків
Здійснення інформаційних прав та виконання обов'язків.

Глава 3. Захист інформаційних прав та інтересів.

Розділ 2. Особи.

Підрозділ 2.1. Фізичні особи – суб'єкти інформаційних відносин.

Підрозділ 2.2. Юридичні особи – суб'єкти інформаційних відносин.

Розділ 3. Об'єкти інформаційних прав.

Розділ 4. Джерела інформації, інформаційних продуктів.

Розділ 5. Державна інформаційна політика

Розділ 6. Інформаційна діяльність, її види та інформаційні послуги.

Розділ 7. Інформаційні ресурси.

Розділ 8. Інформаційні технології та засоби їх забезпечення.

Розділ 9. Підтримка інформаційної безпеки.

Розділ 10. Охорона прав в інформаційних відносинах.

Частина II. Особлива частина.

Розділ 11. Основні інститути інформаційного права.

Підрозділ 11-1. Засоби масової інформації.

Підрозділ 11-2. Науково-технічна інформація.

Підрозділ 11-3. Інформатизація та Національна програма інформатизації.

Розділ 12. Інші інститути інформаційного права.

Підрозділ 12-1. Захист персональних даних.

Підрозділ 12-2. Зв'язок та телекомунікації.

Підрозділ 12-3. Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг.

Підрозділ 12-4. Дистанційне навчання.

Підрозділ 12-5. Телемедицина.

Підрозділ 12-6. Електронна торгівля (комерція).

Підрозділ 12-7. Електронне урядування.

Підрозділ 12-8. Бібліотечна та архівна справа.

Підрозділ 12-9. Державні інформаційні стандарти.

Підрозділ 12-10. Комерційна та державна таємниця.

Частина III. Заключна частина.

Розділ 13. Прикінцеві та перехідні положення.

Систематизація суспільних інформаційних відносин у теорії інформаційного права має важливу роль для вирішення проблем структуризації його як науки – галузі правознавства, розробки навчальної програми дисципліни для вивчення у вищих навчальних закладах та з наступним практичним кроком, пов'язаним з розробкою проекту Інформаційного кодексу України як важливого заходу упорядкування інформаційного законодавства в Україні [5, с. 90].

Проте систематизація інформаційного законодавства передбачає не лише зовнішню обробку існуючого нормативного матеріалу, розташування його в певному порядку інкорпорації. Важливою складовою систематизації

інформаційних відносин є напрацювання теоретичних положень стосовно їх інституціоналізації – визначення ключових інститутів, у яких можна згрупувати окремі норми права за певними критеріями [4, с. 42].

Наукова інституціоналізація інформаційних відносин дозволяє у подальшому процесі кодифікації переглядати і виключати застарілі норми, вносити виправлення й усувати суперечності, заповнювати прогалини у правовому регулюванні, створювати нові правові формули і конструкції, які будуть враховувати перспективи розвитку відносин в інформаційній сфері. Тобто інституціоналізація надає можливість науково оцінити необхідність і намітити напрями правового регулювання в нових нормативно-правових актах, що надає законодавству нової якості та сприяє підвищенню ефективності, зокрема, щодо інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів влади.

Список літератури:

1. *Аблякимов Е. Е.* Сутність та правові засади інформаційного суспільства / Е. Е. Аблякимов // *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* – Вип. 42. – К. : Ін-т держави і права НАН України, 2008. – С. 763–769.
2. *Бандурка О. М.* Державне управління інформаційною сферою: організаційно-правові засади / О. М. Бандурка, І. В. Арістова // *Актуальні проблеми державного управління : наук. зб.* – Х. : Вид-во УАДУ. – 2002. – Ч. 1. – С. 227–230.
3. *Бачило И. Л.* Информационное право: основы практической информатики : учеб. пособие. – М., 2001. – 352 с.
4. Інформаційне право та правова інформатика у сфері захисту персональних даних / В. Брижко, М. Гуцалюк, В. Цимбалюк, М. Швець ; за ред. М. Швеця. – К. : НДЦПІ АПрН України, 2006. – 450 с.
5. Інформаційне право України: концептуальні основи формування / Р. А. Калюжний [та ін.] // *Наук. вісн. Дніпропетр. юрид. ін-ту МВС України.* – 2001. – № 3 (6). – С. 234–244.

***Коваленко Л. П.* Некоторые вопросы систематизации информационного законодательства.**

Уточнены понятия систематизации информационного права и законодательства; определены проблемы их систематизации, система и структура законодательства в информационной сфере Украины, поданы предложения относительно его усовершенствования.

Ключевые слова: систематизация информационного права; систематизация законодательства; информационное право; система законодательства; структура законодательства; информационная сфера Украины; информация.

***Kovalenko L. P.* Some questions systematization of informative right.**

The concepts of systematization of informative right and legislation are specified in the article; the problems of their systematization are determined; the system and structure of legislation

are determined in the informative sphere of Ukraine; suggestions are given in relation to his improvement.

Key words: systematization of informative right; systematization of legislation; informative right; system of legislation; structure of legislation; informative sphere of Ukraine; information.